

יד
מהר"י

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
מקץ
טבת ה'תשע"ט ב'ש"ל
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

שלושים וששה הנרות שמדליקים בחנוכה (ללא השמשים) – כנגד מי הן?

קושיא והערה על דברי המנחת חינוך, האומר כי לעתיד לבוא יהיו תשעת ימי חנוכה.

ביאור מאמר רבינו זכריה הרופא המקשר בין הפסוק 'ואלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק' לבין נר חנוכה שאין משתמשים לאורו.

ביאור דבריו בהמשך המאמר שעתיד עזרא להתוודות על זה לא ידעתי נפשי שמתני, והלא שלמה המלך חיבר את שיר השירים ולא עזרא.

בקביעת שמונת ימי חנוכה רמזו על גזירות היונים על ישראל 'שבתא ירחא ומהולתא', מדוע כתוב 'ירחא' ולא 'אורייתא' – 'תורה', וששמונת הימים כנגד שמונת ימי מילה.

בעניין להתפלל בזמן שהתינוק בוכה בעת המילה, ותמיהה על דברי הגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א האומר כי כביכול זאת "המצאה" חדשה שאין לה מקור.

לאחר השיעור – מסיבת חנוכה ברב עם.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 473

השיעור מוקדש להצלחת ידידנו הרב ניר טירי הי"ו – מנכ"ל מוסדות פעולת צדיק,

וכל בני משפחתו יצ"ו.

המקום ברוך הוא יברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם,

ויזכה לרוות נחת מכל ילדיו, וימלא השם ברוך הוא כל משאלות ליבם

וליבכם לטובה, אבי"ר.

השיעור מוקדש להצלחת ידידנו הרב ניר טיירי הי"ו – מנכ"ל מוסדות פעולת צדיק, הוא וכל בני משפחתו יצ"ו. כי חוץ מכל מה שהוא פועל ועושה, בין היתר העלון האחרון שנדפס כעת, וכן ההכנה לדפוס של שו"ת עולת יצחק חלק ראשון במהדורה חדשה, וכהנה וכהנה, לא נגמור, הערב בעז"ה הוא אירגן את כל עניין המסיבה לכבוד ימי החנוכה שתתקיים לאחר השיעור. נברך אותו שה' יוסיף לו כהנה וכהנה, יהי שלום בחילו ושלום בארמנותיו, וימלא המקום ברוך הוא כל משאלות ליבו וליבכם לטובה. בעזרת ה', כן ירבה וכן יפרוץ, אכ"ר.

שלושים וששה הנרות שמדליקים בחנוכה (ללא השמשים) – כנגד מי הן?

בשם רחמן.

יש ספרים המסבירים את עניין הדלקת נרות חנוכה, אשר הם בסה"כ שלושים וששה. אם מונים את הנרות שבכל יום, אחד ועוד שתיים ועוד שלוש וכו', עד שמונה, יוצהב סה"כ שלושים ושש. חוץ מן ה'שמשים', שאינם בחשבון.

ישנם ספרים האומרים, שזה כנגד ל"ו מסכתות שיש עליהם גמרא. כי ישנם מסכתות, שאין עליהם גמרא בבלי, אמנם ישנם גם כאלה שאין עליהם ירושלמי, אבל המדובר על תלמוד בבלי, דהיינו הש"ס, עיקר התורה שבעל פה. האור של עם ישראל, זאת הגמרא. חוץ מכל הספרי תורה שבעל פה. כי בכדי להבין ולהטעים את התורה שבעל פה, בלי הגמרא לא היינו מוצאים ידיו ורגלינו, לא ידים איש את ידו ואת רגלו בשום דבר. כי אף אחד לא יכול ללמוד, להמציא דרשה מאיזה פסוק, או להמציא איזו הלכה, אם אין לכך יסוד בש"ס.

וישנם ספרים המסבירים, שזה כנגד שלושים וששה צדיקים שיש בכל דור ודור. צדיקים נסתרים.

בגמרא מסכת סוכה ודף מ"ה עמוד שני] כתוב כך, אמר אביי, לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום, שנאמר

[ישעיהו ל', י"ח] אֲשָׁרֵי כָּל חוֹכֵי לוֹ. ל"ו בגימטריא תלתין ושיתא הוו. 'אשרי כל חוכי, אלה המחכים והמצפים להקב"ה, ההולכים וזוכים להקביל את פניו, הם 'לו'. הדבר רמוז בפסוק הזה, שבספר ישעיה.

אסדכן, או שזה כנגד ל"ו מסכתות, או כנגד ל"ו צדיקים. דיברנו על חלק מן הדברים כבר בזמנו ובשיעור מוצש"ק מקץ שנת ה'תשע"ז, רק רציתי להוסיף, לגבי מה שהזכרנו לעיל שזה רומז על ל"ו צדיקים, בזמנו דיברנו על ל"ו מסכתות, צריך להסביר את עניין האור שיש בתורה שבע"פ, זהו נושא בפני עצמו. בכל אופן, זאת אינה סתירה. דהיינו, ישנם צדיקים, וישנם העוסקים בתורה. לכן אנחנו גורסים בתפילה [בנוסח 'על הנסים'], ופושעים ביד עושי תורתך. לא 'עוסקי תורתך', אלא 'עושי תורתך'. ועיין בשיעור מוצש"ק ויגש ה'תשע"ז. כי אי אפשר היה לשבח את בני מתתיהו, את חשמונאי ובניו, שהם היו עוסקים בתורה, כיון שלא נראה שהם אכן היו גדולים בתורה, הם לא ברשימה של החכמים, של התנאים, בין מוסרי התורה שבעל פה. אולי מתתיהו כן, אבל אלו שבעיקר עשו את המלחמה הם היו בניו, הם היו צדיקים, מסרו את נפשם על עם ישראל, ביראת שמים עצומה, אבל לא רצו לכתוב עליהם 'עוסקי תורתך' – אני מסביר את הנוסחא שלנו – כיון שזה לא היה אמת. אבל הנקודה היא, זה לא שהם לא החשיבו את עסק התורה, אדרבה, הם לא יכלו לעסוק בתורה, מרוב שהם היו עסוקים במלחמות.

לכן, כאשר אנו אומרים שזה כנגד ל"ו צדיקים, או ל"ו מסכתות, הדברים באים בעצם להשלים האחד את השני. שני הדברים גם יחד. זאת אינה סתירה. הצידקות שלהם, היראת שמים שלהם, בזכות כך שהם מסרו את נפשם. הרי מובא בספר יוסיפון, שמתתיהו קרא 'מי לי"י אלי'. כי בלעדיו, לאף אחד כבר לא היה אומץ להילחם כנגד היוונים, כולם כבר היו חלשים, והוא הרים את נס המרד במסירות נפש. ואח"כ

עוד יש לומר, כל בדאורייתא חיישינן לתקלה וכו'. ובחנוכה ופורים, מפני פרסומי ניסא החמירו כשל תורה, הלכך הני מועדים דדברי קבלה לדרבנן דמו.

וספר מנחת חינוך [במצוה ש"א אות ו'] כותב כך, הנה דינים אלו משום ספיקא דיומא, עבדינן כאבותינו שני ימים היינו ביום טוב דאורייתא. דהיינו, מה שאנחנו עושים בחו"ל שני ימים, המדובר לגבי יום טוב, כגון פסח, שבחוף לארץ מוסיפים ועושים שני ימים טובים, וכן סוכות ושבועות. אבל בדרבנן, כגון חנוכה, בודאי בזמן שהיו מקדשין על פי הראייה והיו שלוחין יוצאין על חנוכה, כמבואר בש"ס דראש השנה שם, ובמקום שלא היו מגיעין בודאי עבדינן תשעה ימים. אין ספק בכך, שבזמן שהיו הסנהדרין, או בי"ד סמוכים שהיו בארץ ישראל, אשר קבעו על פי הראייה, היכן שלא הגיעו השלוחים הם עשו תשעה ימים. ואף שהוא ספק דרבנן וכו'. הוא מפלפל שם להסביר זאת בטוב טעם ודעת, רק שאינני יכול להיכנס כעת אל הנושא הזה, מי שירצה יעיין בפנים.

אסדכן, למה אנחנו כיום בחו"ל עושים יום טוב שני של גליות, ולגבי חנוכה לא עושים תשעה ימים? מהו ההבדל? אומר המנחת חינוך, לא, כי הרי אנחנו איננו מקדשים עפ"י הראייה. אכן בזמן שקידשו עפ"י הראייה, אז עשו תשעה ימים בחו"ל. אבל אנחנו, אצלינו הרי אין את הסיבה, כיון שאנחנו 'בקיאינן בקיבועא דירחא', אלא ש'מנהג אבותינו בידינו, כמובאר בגמרא מסכת ביצה [דף ד' ע"ב], אצלינו זהו רק 'מנהג', א"כ כיון שזהו רק מנהג לכן איננו מחמירים בדבר שהוא מדרבנן.

אך האידנא דאנחנו בקיאים בקביעות, רק משום מנהג אבותינו דשלחו מתם וכו', ועל דרבנן לא חששו כל כך, על כן אנחנו עושים רק שמונה ימים חנוכה. אבל כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ונשוב לקדש על פי הראייה, אז הרחוקים – דעתידה ארץ ישראל

הבנים שלו, בזכות רוב היראת שמים שלהם. אבל זה לא קשור, לעניין של 'עסק התורה'. לכן רמוז בכך גם הל"ו מסכתות, כי גם הם החשיבו זאת. אדרבה, הם רצו לומר, זהו האור של התורה, רק אנחנו לא יכולנו. א"כ מובן, כי הדברים הללו הם לעם ישראל לדורות, לזכור את העניין הזה, כאשר מאירים את נרות חנוכה, מהי המשמעות שיש אפילו למספר הנרות, חוץ מכל הטעמים המוזכרים בגמרא מסכת שבת [פרק במה מדליקין], מוסיף והולך – כנגד הימים הנכנסין וכו'. ישנו כאן עניין גם במספר הנרות, שהם כנגד ל"ו צדיקים וכנגד ל"ו מסכתות, להזכיר ולעורר אותנו שזהו האור של התורה.

קושיא והערה על דברי המנחת חינוך, האומר כי לעתיד לבוא יהיו תשעת ימי חנוכה.

בספר מנחת חינוך [סימן ש"א], כתוב דבר חדש, אשר איננו מקובל בדרך כלל בספרי המפרשים. לדבריו, בזמן שהיו מקדשים על פי הראייה, היו עושים תשעה ימים של חנוכה, אפילו שזה מדרבנן. הרי בדרך כלל, בספרי הראשונים המדברים על כך, כגון אבודרהם, והחיד"א בברכי יוסף, והפרי חדש, הם אומרים כי כיון שזה מדרבנן, לא החמירו משום ספיקא דיומא להוסיף עוד יום חוץ משמונת הימים. אבל הטורי אבן, וכן המנחת חינוך, אינם סוברים כך, ולדבריהם עשו תשעה ימים.

בעל טורי אבן כתב זאת עוד לפני המנחת חינוך, בחידושו על מסכת ראש השנה [דף י"ח ע"ב], הוא מאריך שם, ותוך כדי הדברים הוא אומר כך, אפילו חנוכה ופורים, דדברי סופרים, נמי יחמירו לעשות ט' ימי חנוכה וב' ימי פורים, מספק שמא עיברו או חיסרו. זהו חידוש נוסף, לא רק חנוכה. המנחת חינוך, דיבר רק על חנוכה, אבל לא על פורים, כיון שכתוב [ואסתר ט', כ"ז] וְלֹא יֵעָבֹר. אי אפשר להוסיף. אני מדבר על כך ממש בקצרה, יש בעניין זה פלפולים ממש ארוכים, רק ברצוני לומר את מה שיש להוסיף או לחדש.

להתפשט בכל הארצות – בודאי יעשו חנוכה תשעה ימים. כן נראה לענ"ד.

רבים אינם מסכימים לכך, והתעוררתי לכך שלכאורה ישנה ראייה מפורשת מן הגמרא שהדבר אינו כן. הגמרא במסכת ערכין [דף י"ע"א], מביאה את הימים שקוראים בהם את ההלל, וכותבת כך, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק, שמונה עשר ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל. שמונה ימי החג, ושמונה ימי חנוכה, ויום טוב הראשון של פסח, ויום טוב (הראשון) של עצרת. ובגולה, עשרים ואחד. תשעה ימי החג, ושמונה ימי חנוכה, ושני ימים טובים של פסח, ושני ימים טובים של עצרת.

הרי בזמן רבי יוחנן, וכ"ש בזמן רבי שמעון בן יהוצדק – שישנם האומרים שהוא היה רבו – הרי רבי יוחנן היה בתחילת התנאים הראשונים, רב ורבי יוחנן, והרמב"ם כותב [הלכות קידוש החודש פרק חמישי הלכה ג'] שקידשו את החודש עפ"י הראייה עד זמן אביי ורבא, בזמנו היו מקדשים עפ"י הראייה. אם כן, למה אתה אומר כי בגולה רק 'שמונת ימי חנוכה', הרי ישנם תשעת ימי חנוכה בחו"ל?

הדבר קשה, כיצד המנחת חינוך התעלם מכך?

הרמב"ם כותב כך, ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה. חשבון הלוח הקבוע שיש לנו. מסוף חכמי הגמרא, בעת שחרבה ארץ ישראל, ולא נשאר שם בית דין קבוע. אבל בימי חכמי משנה, וכן בימי חכמי הגמרא, עד ימי אביי ורבא, על קביעת ארץ ישראל היו סומכין.

אסכנ יוצא, שהיו מקדשים עפ"י הראייה, אמנם לא היה סנהדרין בעוה"ר, כי ביהמ"ק כבר נחרב, אבל היו בי"ד סמוכין שבארץ ישראל, והיו מקדשים עפ"י הראייה. א"כ, הם היו שולחים שלוחים. וממילא, היו מקומות בגולה ולא היו עושים תשעה ימים. לכאורה זאת הערה

על דבריהם, כי הגמרא היתה צריכה להזכיר שיש מצב כזה.

בכל אופן, זאת קושיא על המנחת חינוך והטורי אבן. מי שיתרץ אותה, שכרו כפול מן השמים. [ועיין בשיעור הבא, מוצש"ק ויגש].

יש לנו הערה נוספת, על דברי המנחת חינוך. הוא אומר כי לעת"ל כאשר יבנה בית המקדש במהרה בימינו, אז נחזור שמקדשים עפ"י הראייה, הלוח לא יהיה כמו שאצלנו, אלא הסנהדרין ישבו ויקבלו עדויות, האם נראה החודש או לא נראה, כפי שהיה בדורות הראשונים. הדבר מן התורה, שנאמר [שמות י"ב, ב'] הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁוֹן חֹדְשִׁים, 'כזה ראה וקדש'. א"כ יעשו חנוכה, תשעה ימים.

צודק המנחת חינוך, לגבי זמנו. אבל חושבני, כי בדורנו הרי זכינו למכשירי קשר, א"כ בשביל מה שישלחו שלוחים? לשם מה ישיאו משואות? כאשר בית הדין יקבלו את העדות, מיד בתוך רגע מודיעים בטלפון לכל העולם, או ישלחו פקס. אין צורך לשלוח שלוחים. המנחת חינוך לא העלה בדעתו שיהיו דברים כאלה. אבל אנחנו בדורינו, מסתמא אני חושב כי כאשר יבוא משיח צדקנו, כל השכלולים יהיו. אולי יהיו מכשירים, יותר משוכללים.

אם אתם זוכרים, דיברנו בעבר [שיעור מוצש"ק ויגש ה'תשע"ע] לגבי הפסוק [ישעיהו ס', ח'] מִי אֵלֶּה כָּעֵב תַּעֲוִפִּינָה וְכִיּוֹנִים אֵל אַרְבַּתֵּיהֶם, שרומזים בנביא על המטוסים וכו', שיבואו לבית המקדש בשבת וכו'. איך הדבר יהיה, ללא חילול שבת [ועיין שיעור הבא].

בכל אופן, חושבני כי אין הלכה כזאת, שצריכים דוקא לשלוח שלוחים, רק בזמנם לא היתה ברירה, היו צריכים לשלוח או להשיא משואות, בכדי להגיע לכל הגולה. אבל בעת, לאחר שיש את כל מכשירי הקשר המשוכללים האלה, בתוך רגע אחד כל העולם ידעו מתי

שערי יצחק – השיעור השבועי

[מרן שליט"א פונה לציבור המשתתפים: מישהו אולי חשב או מצא תירוץ בדבר הזה? אם יש למישהו איזה רעיון, שיאמר לנו כעת].

רבינו זכריה הרופא בעצמו, כתב וזרק איזה רעיון, אבל אני לא אומר זאת בדרך שלו, כיון שהסגנון שלו הוא פילסופי. הוא רק פתח לי את הפתח, אבל אומר את הדברים בצורה אחרת, והדברים בס"ד יהיו ממש מאירים.

הפירוש הוא כך. הפסוק כאן אומר, זאלה תולדות יצחק בן אברהם, כל בן הוא ממשיך את אביו, האב הוא הבניין, המלה 'בן' היא מלשון בניין. א"כ יצחק בן אברהם, איזה צדיק גדול הוא. אברהם אבינו, מי מגיע לקרסוליו, ואם זהו הבן שלו, בודאי שזהו משהו חשוב ומיוחד. אבל בא הפסוק ואומר, לא, זה לא מספיק, תשים לב, 'אברהם הוליד את יצחק'. אברהם אבינו הוליד את יצחק, כשהיה בן מאה שנה. לא מספיק שהוא היה צדיק גדול, ואמו צדקת גדולה, ושניהם נביאים. אלא כבר כתבנו לך, שאברהם אבינו הוליד אותו בן מאה שנה, ואמו שרה בת תשעים שנה. איזה נסי נסים. א"כ בודאי שזאת נשמה גבוהה מאד, צדיק באופן עצום. זה מה שהפסוק בא לומר לנו.

יצחק אבינו ע"ה, זה 'טיפה טהורה', הוא נולד בנס. אפילו בלי הנס, הוא היה צריך להיות צדיק, ק"ו כאשר הוא נולד בנס, שזהו אדם רוחני ביותר. יצחק אבינו היה מנותק מכל ענייני העולם הזה, גם כאשר הוא בירך את עשיו בשביל המטעמים, מסבירים המפרשים, כגון רבינו בחיי ובספר המספיק להר"ר אברהם [בפרק על הפרישות], כי 'תברכני נפשך' זאת ברכה בדרגות גבוהות, הרי זאת גם הברכה שהיתה לדורות. יצחק אבינו, מנותק מן העולם הזה. יצחק אבינו זה משהו גבוה מאד. יש לו הרבה מעלות. יצחק אבינו מוזכר בתורה תשעים ושמונה פעמים, להגין עלינו מתשעים ושנים קללות הכתובות בתוכחה שבפרשת כי תבוא. זהו מה שהפסוק אומר.

בית דין קבעו את החודש, ונגמר. לא רק שלא יהיו תשעת ימי חנוכה, אלא גם לא יהיה יום טוב שני של גליות. אנחנו כעת ממשיכים בכך, אבל אז העניינים ישתנו. כך נראה לפי עניות דעתי, והמקום ברוך הוא יורנו דרך האמת.

שאלה מהקהל: הרי בלא"ה מבואר בירושלמי וברמב"ם [פ"ג ממגילה ה"ח] שהכל עתידיים ליבטל לימות המשיח, חוץ ממגילת אסתר? א"כ גם חנוכה יתבטל.

תשובת מרן שליט"א: זה נושא רחב מאד, שדנו עליו רבים. בכל אופן כבר העלינו בס"ד מקורות בשלחן ערוך המקוצר סוף הל' פורים שחנוכה ופורים לא יבטלו לעולם יעוש"ב.

ביאור מאמר רבינו זכריה הרופא המקשר בין הפסוק זאלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק לבין נר חנוכה שאין משתמשין לאורו.

לפני שבועיים [בשיעור מוצש"ק וישלח ה"תשע"ט], הבאתי בתחילת השיעור 'מדרש פליאה', שכתב רבינו זכריה הרופא, וביקשתי אם מישהו אולי ינסה לפענח זאת. זה לגבי הפסוק [בראשית כ"ה, י"ט], וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. הוא בא להסביר את הכפילות.

הוא כותב כך, והלא כבר נאמר 'בן אברהם', למה חזר ואמר 'אברהם הוליד את יצחק'. אלא ללמדך נר חנוכה שאין משתמשין לאורו, אפילו מעות ואבנים טובות ומרגליות אין בודקין כנגדו.

בדבר זה, נלאו אנשי חיל, למצוא את פשר העניין. זה אומר בכה, וזה אומר בכה. כל מיני רמזים וסודות ועניינים, אבל ברצוננו להבין את הפשט. כיון שלגבי מדרשי פליאה, מי שעשה אותם אלו חכמים גדולים, אשר רצו שהאנשים ישברו את הראש, יתאמצו להבין את עומק העניין, למצוא קשר בין הדברים.

אסכך אתה מבין, שדבר של נס, הוא אינו קשור לעולם הזה. כך לגבי נס חנוכה, אין משתמשים לאורם של נרות חנוכה, כיון שנ"ח זהו נס, זה 'טיפה טהורה', זהו פך שמן טהור שנמצא. לא שזאת ראייה, אלא הרעיון דומה. אי אפשר להשתמש לאור נרות חנוכה, לדברים של העולם הזה. ולא רק דברים פשוטים של העוה"ז, לא רק כסף, אלא אפילו אבנים טובות ומרגליות, שאלו דברים נכבדים של העוה"ז, אבל סוף סוף אלו דברים גשמיים. חכמים אמרו לא להשתמש לאורם, פירושו שזה בכדי שתבין שהאור הזה הוא אור רוחני גבוה מאד. זהו הפירוש למאמר שהרז"ה כותב.

ביאור דבריו בהמשך המאמר שעתידי עזרא להתוודות על זה לא ידעתי נפשי שמתני, והלא שלמה המלך חיבר את שיר השירים ולא עזרא.

בזמנו הבאתי בשיעור עוד דברים שכתב הרז"ה, מדרשי פליאה נוספים שהוא מסמך אותם, אי אפשר להיכנס אליהם כיון שאלו דברים עמוקים, וגם אינם שייכים לעכשיו. אבל בין היתר הוא מזכיר דבר, שעליו ברצוני לומר משהו.

הוא כותב כך, עתידי עזרא להתוודות על זה, שנאמר [שיר השירים ו', י"ב] לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמינדיב, היה ראוי לומר נדיבים וכו'. לא ניכנס לכל הרעיונות והדברים העמוקים הכתובים כאן, ומסתמא יש יותר הרבה ממה שאנחנו מבינים. אבל לכאורה, מה הפירוש 'עתידי עזרא להתוודות על זה, שנאמר לא ידעתי נפשי שמתני?' וכי עזרא, כתב את ספר שיר השירים?

לגבי הפסוק הזה, ישנו דבר מעניין בספרי חכמי תימן נע"ג. הם אומרים דבר נפלא, שאינו כתוב בספרים הרגילים שלפנינו. הם כותבים, ש'במוסרה' כתוב על הפסוק הזה, עם הארץ. וי"ג 'עם ארץ'. דהיינו, על הפסוק הזה, לא ידעתי נפשי שמתני', כתוב במוסרה 'עם הארץ'.

הסיבה לכך, כיון שבימי עזרא הסופר נשתכחה התורה, והוא החזיר את הכל, בעל פה. הוא עזרא עלה מבבל והוא ספר מהיר בתורת משה [עזרא ז', ו'], הוא ידע את כל התורה בע"פ, ועפעפיק יישרו נגדך [משלי ד', כ"ה], והוא היה כותב את ספר שיר השירים מתוך הזכרון, וכאשר הגיע אל הפסוק הזה בשה"ש, לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמינדיב, הוא לא זכר את הפסוק. עד לשם הוא זכר, אבל הוא לא זכר את הפסוק הבא, הוא זכר רק את סוף הפסוק, שהוא 'מרכבות עמינדיב'. ועזרא מנסה לחשוב ולהיזכר, אבל הוא לא נזכר. הוא יצא אל הרחוב, וראה מישהו עם הארץ, ושאל אותו, תגיד לי, אולי אתה זוכר את הפסוק הזה, שסופו הוא 'מרכבות עמינדיב?' ענה לו, 'לא ידעתי'... אהה, כעת הזכרת לי, 'לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמינדיב'.

זהו הסיפור שכותבים חכמי תימן הראשונים, גם רבינו זכריה הרופא בעצמו. לכן הוא אומר כאן ש'עזרא עתיד להתוודות'. אמנם שלמה המלך הוא שחיבר את ספר שיר השירים, אבל בכתב – בשבילנו – זה בזכות עזרא.

כך כותב הרז"ה בפירושו מדרש החפץ, בפרשת וילך. וכן מובא עוד לפניו בספר נור אלצאלם – אור האפילה. וישנם עוד מדרשים של חכמי תימן, אשר מביאים זאת.

הוא כתב כך, הבטיחם כי לא תסור מהם ולא תשכח. וכאשר חרב בית ראשון, אבדה התורה, ועמד אז עזרה וכתב נוסח המקרא כולו בעל פה עשרים וארבעה ספרים, ולא נעלם ממנו אלא פסוק אחד והוא לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמינדיב [שה"ש ו', י"ב].

אם תגיד למישהו את התחלת הפסוק, הוא יוכל להגיד לך את סופו. אם אתה מתחיל, הוא יכול להמשיך. אבל הסוף, לא מזכיר מהי ההתחלה. לכן, היה קשה לו להיזכר.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שהם גזרו על לימוד התורה, שהרי היה המנהג בזמנם לעשות בראש חודש 'ביטול מלאכה', כל העם מקצה היו מתאספים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ועוסקים בתורה. א"כ היונים גזרו, לבטל את העניין הזה.

ולכאורה הדבר קשה, כי בעצם יוצא שהגזירה אינה על ראש חודש, אלא על התורה. ה'ראש חודש', הוא רק היכי תמצי. א"כ, מדוע אתה אומר שהגזירה היתה על ראש חודש? נכון שבמציאות זה מה שהיה, אבל הגזירה היתה על התורה?

התשובה לכך היא, כך נראה לי, בזמנו דיברתי על כך בשיעור 'מוצש"ק וישב ה'תשע"ז', לפי מה שמביא החיד"א בספרו ראש דוד [פרשת מקץ], כי בשמונת ימי חנוכה ניכרת המטרה והזכר אשר עשו לנס. הרי אין חנוכה, בלי שבת. ואין חנוכה, בלי ראש חודש. כיון שמתחילים את חנוכה בכ"ה כסלו, חייב שיהיה ראש חודש טבת. ו'מילה' היינו, כנגד שמונת ימי המילה. לכן קבעו שמונה ימים, ולא שבעה. למרות הקושיא המפורסמת של הבית יוסף ובסימן תר"ע, למה עשו שמונה ימים, הרי בעצם הנס היה רק שבעה ימים? ומקודם גם אמרנו שאלה, בחו"ל למה לא עשו תשעה ימים? לפי המקובל בדרך כלל, וכפי שהוכחנו זאת לעיל, גם בחו"ל אפילו שקידשו עפ"י הראייה, זה רק שמונה ימים. מדוע לא עשו תשעה, משום ספיקא דיומא? התשובה לכך, כיון שאז יוצא שלא היה ניכר הזכר לנס כנגד ברית מילה. ישנם שמונת ימי מילה, וחייב להיות שמונת ימי חנוכה, ולא שבע, ולא תשע. א"כ נרמז 'שבתא וירחא ומהולתא', במספר הימים הללו.

לכן אמרו, 'ראש חודש'. נכון שהמטרה היא התורה, אבל אם תאמר שזה 'תורה', אז לא רואים בשמונת ימי חנוכה, לא ניכר הזכרון לנס שעשינו בימים האלה. לכן כתוב, ראש חודש, אפילו שזה טפל, זהו אינו הדבר העיקרי. קבעו שמונת ימים בדוקא, לא פחות ולא יותר, כנגד שמונת ימי מילה.

ומצא אדם אחד עם הארץ, ואמר לו, התזכור את הפסוק שסופו מרכבות עמינדיב? ואמר, לא ידעתי. היתה כוונתו, איני יודע. אז נזכר עזרה, שתחילתו 'לא ידעתי'. ולכן כתבו אנשי המסורות על פסוק זה, עם הארץ.

הדבר אינו ידוע לנו. ב'מוסרה' שלפנינו לא נזכר דבר כזה, אולי זה נמצא בספרי הקדמונים.

אבל לכאורה, זהו דבר תמוה, כי לפי הגמרא במס' נדרים [דף ל"ז ע"ב, וכן במסכת מגילה ובעוד מקומות], כתוב כי בזמנו של מקרא, וַיִּקְרָאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְּרֹשׁ [נחמיה ח', ח"ג], 'במקרא' זה פיסוק טעמים, אבל לא שעזרא כתב את הכל בעל פה מתוך הזכרון. זהו נושא, אשר צריך ללבן אותו.

בכל אופן, מצאתי אסמכתא לדבריו, בספר הנצחון [נצחון ישן, דף ל"ד], הוא מביא משם רב נסים גאון במגילת סתרים, מצינו עזרא בבית שני כתב על פי רוח הקודש, ללמדו לבני ישראל. עזרא כתב, על פי רוח הקודש. וכתוב, ויקראו בספר. ישנה קצת אסמכתא לכך.

הערתי רק על נקודה אחת, אבל זהו נושא שצריך להאריך עליו, לגבי עוד פרטים. כגון שעדיין בלתי מובן, אם זה כתב ברוה"ק, איך שכח פסוק זה.

בקביעת שמונת ימי חנוכה רמזו על גזירות היונים על ישראל 'שבתא וירחא ומהולתא', מדוע כתוב 'ירחא' ולא 'אורייתא' – 'תורה', ושמונת הימים כנגד שמונת ימי מילה.

האחרונים מסבירים, כי בקביעת שמונת ימי חנוכה, נרמזו שלושת הגזירות העיקריות שגזרו יון על ישראל, מה שבעז"ה נקרא בסוף השיעור ב'מגילת בני חשמונאי', שבתא וירחא ומהולתא. שבת, וראש חודש, ומילה. לגבי שבת ומילה, הדבר מובן. אבל מה גזרו לגבי 'ירחא'? ישנם פירושים שונים, מהו העניין של 'ירחא'. אחד הפירושים הוא, ויש לכך ראיות,

יוצא שבעצם מה שאנחנו שמחים ועושים את כל המצוות בימים האלה בצורה הזאת, יש בכך עניין חשוב בכדי להזכיר לנו כיצד זכינו שלא לבטל את הברית מילה. כי בעוה"ר אז היונים גזרו על כך, ומי שמל את בנו זה היה מסירות נפש, עלול היה שיוציאו אותו להורג, וכך אכן עשו, ולכן רבים נמנעו מלימול. רק לאחר שניצחו, מלו את כל הילדים, כמובא בספר יוסיפון.

בעניין להתפלל בזמן שהתינוק בוכה בעת המילה, ותמיהה על דברי הגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א האומר כי כביכול זאת "המצאה" חדשה שאין לה מקור.

כיון שאנו מדברים בעניין ברית מילה, בזמן האחרון פירסמו דבר תמוה מאד, בשם אחד הרבנים. ישנו דבר די מפורסם, שבזמן שהתינוק בוכה, זאת שעת רצון, וזהו זמן להתפלל.

הראו לי שפירסמו בתאריך י"ח חשוון התשע"ט, בשם הרב בן ציון מוצפי שליט"א, שהוא אומר שזאת טעות, ושזה המצאה, ושאינ לכך שום מקור, ושאלו הם דברים בטלים.

אני ממש מתפלא על כך, כי אדרבה, יש לדברים הללו בסיס.

לכן, ברצוני לברר זאת בס"ד בימים הללו, שהם כנגד שמונת ימי מילה, לבאר את מעלת הברית מילה, ומה עושה ופועל הבכי של-תינוק.

פירסמו זאת כך, בשנים האחרונות זה הפך למנהג ידוע, בזמן שהרך הנוולד בוכה בברית מילה, הציבור משתתק ומבקש בקשות כסגולה לשעת קבלת תפילות. אך הגאון רבי בן ציון מוצפי, מגדולי הפוסקים הספרדים בירושלם, קובע כי מדובר בהמצאה, ללא אף מקור הלכתי. לא רק זה, אלא בדיוק הפוך. בימים האחרונים נשאל הגרב"צ בנושא: "האם יש מקור למנהג לבקש בקשות בזמן הבכי של

התינוק בברית?" הרב פסק כי מדובר בהמצאה. זהו דבר חדש.

והסביר: "אדרבה, הרב מעבר יבוק כתב, כי הנאספים בשעת המילה זוכים לנשמה יתירה של שבת. ובשעה שהתינוק בוכה וכואב, מסתלקת הנשמה מהנאספים, ונשאר בהם נפש. ובכדי להחזירה, מברכים על הבשמים, דוגמת מוצאי שבת קודש.

זה שהדבר נהיה מנהג בשנים האחרונות, הוא דבר נכון. לא נהגו בכך, לא אבותינו ולא אבות אבותינו. אינני יודע בבירור, כיצד בעדות אחרות. עוד מעט נראה זאת. עכ"פ יש שאצלם הדבר היה מקובל, אפילו בדורות שעברו. בכל אופן, אצלנו התימנים, בודאי שלא נהגו בכך. אבל זהו כפי שאנו אומרים תמיד, ישנם דברים שאבותינו לא נהגו, אבל אלו 'שוקולדות'. אבותינו גם לא אכלו שוקולד, לא היה להם שוקולד, אז הם לא אכלו. דבר שהוא טוב, אפשר לקבלו, לא משנה אם אבותינו נהגו או שלא, העיקר שמקורו קדוש וטהור, כפי שנראה בהמשך. מה שהדבר לא היה מקובל בעבר, זאת אינה סיבה שאנחנו לא ננהג. בלאו הכי, אנחנו לא בדרגות של אבותינו. לא ביראת שמים, ולא בהרבה דברים נוספים. בכל אופן, אם היה להם את זה, מסתמא גם הם היו עושים זאת, או שלא היו צריכים. לא משנה, איך הקב"ה מסובב סיבות, שדברים מתחדשים בעולם, כל מיני הנהגות. בכל אופן עוד מעט נראה, שהדבר די מבוסס.

אבל הוא אומר, שזאת המצאה חדשה. ואדרבה, לפי דברי הרב מעבר יבוק, זה צריך להיות בדיוק הפוך.

ראשית, אינני מבין זאת בכלל, מה הטענה מדברי המעבר יבוק שכתב, שמי שמתתף בברית מילה יש לו נשמה יתירה כמו בשבת. א"כ עולים מדרגות. בהתחלה נשמה, וכאשר התינוק בוכה ומצטער, הולכת להם הנשמה,

אבל בשו"ת ויאמר מאיר, כתב טעם שקיבל מהרבנים הזקנים.

שהטעם שמברכין על הבשמים בעת המילה, מפני שידוע הדבר על פי הזוהר הקדוש והמדרש, שאלהו הנביא זכור לטוב מוכרח להיות נוכח בכל מילה ומילה. בכדי שהפה שלמד קטגוריא על ישראל, ילמד סגוריא. ולזה נקרא בשם, מלאך הברית. ולכן בעת התגלות אליהו ז"ל, העומדים שם נשמתן מאירה ומזהירה, והוה להו כנשמה יתירה. בזכות המצוה הגדולה הזאת, אליהו הנביא מתגלה, וכולם מקבלים הארה גדולה, כמו ביום שבת. ובעת הסתלקותו, הוה להו עגמת נפש. ולזה מריחים בבשמים, להשיב את הנפש, כמו במוצאי שבת.

כפי שכתוב לגבי במוצאי שבת ותענית דף כ"ז ע"ב, שְׁבֵת וַיִּנְפֹּשׁ [שמות ל"א, י"ז], כיון ששבת וי אבדה נפש, אליהו הנביא הלך. יוצא כי בזמן הברכות, אליהו הנביא כבר לא נמצא, כי המילה כבר נגמרה.

אם כן, הדבר אינו קשור בכלל לבכי של התינוק, לא מיניה ולא מקצתיה.

מקור המנהג הזה, להתפלל בעת בכי התינוק, הוא מאחד מן הצדיקים הגדולים, תלמידו המפורסם של הגרע"ק איגר, שמו מהר"ר אליהו גוטמאכר, שהיה בעל מופת קדוש וטהור. חיבר כמה ספרים חשובים, כגון צפנת פענח וסוכת שלום ועוד כמה ספרים, אדם שפעל ישועות, והוא שכותב זאת. נראה שזהו רעיון שלו, המבוסס עפ"י הספר עוללות אפרים. יתירה מכך, הוא כותב שהוא עשה זאת בשעת בכי התינוק בברית מילה, והתפילות שלו נתקבלו. א"כ זהו אכן דבר מבוסס.

הוא כותב זאת, בשני מקומות. המקום הראשון, בחידושו על הגמרא במסכת שבת [דף ק"ל], וזה נמצא בכל גמרא רגילה המצויה בזמנינו, כל

ונשאר רק הנפש, ולכן מברכים על הבשמים. כיצד זאת סתירה, לרעיון הזה? בגלל שנשאר נפש ולא נשמה, אז כבר אי אפשר להתפלל? זאת כבר אינה שעת רצון, בגלל שירדו דרגא ואנחנו כבר בלי נשמה יתירה? וכי אדם שיש לו רק נפש, הוא לא צריך להתפלל? אדרבה, נבכה ונצטער שאנחנו במצב הזה. אינני מבין, למה זאת סתירה?

ולגופו של עניין, לפי מה שנדמה לי, בספר מעבר יבוק הדבר אינו כתוב בכלל, לא מיניה ולא מקצתיה, אין שום זכר לכך בספר מעבר יבוק. כנראה, זה התחלף לו בספר אחר. אולי מי שהדפיס זאת, אינני יודע האם הוא אחראי על הדברים. בכל אופן, הדברים אינם נכונים. הדבר כתוב בספר אחר בכלל. לא בספר מעבר יבוק, אלא בשו"ת ויאמר מאיר (ועקנין), הכותב זאת בסימן י'. כנראה התחלף לו. ישנו כאן בלבול.

זאת אינה הנקודה בכלל. ראשית, זה לא מעבר יבוק, אלא שו"ת ויאמר מאיר. דבר שני, לא מדובר על כשהתינוק בוכה, אלא מדובר על הזמן שאלהו הנביא הולך. דהיינו, האדם יורד מדרגה, הצער הוא, כאשר אליהו הנביא מסתלק. הדבר אינו קשור בכלל, לבכי של התינוק.

בעל שו"ת ויאמר מאיר, כותב כך, קבלה היא בידינו מפוס רבנן קשישאי.

הרי האשכנזים, אינם מברכים על הבשמים בברית מילה. אנחנו התימנים נוהגים לברך על הבשמים, וכן הספרדים. הדבר מובא בשלחן ערוך יורה דעה [סימן רס"ה סעיף א'], ובעץ חיים למהרי"ץ. וישנם טעמים רבים, מדוע מברכים אז על הבשמים? ישנם כאלה האומרים, בגלל שישנם אנשים המתרגשים לראות דם, הדבר עלול להזיק להם, ולכן מריחים בשמים בכדי להשיב את נפשם. יש אולי חמשה או עשרה טעמים, לגבי העניין הזה.

אחד יכול לראות זאת בעצמו. והמקום השני, בתשובות שלו.

כאשר יש ברית מילה, הם אומרים זאת בבוקר, לאחר שיר של יום. על כך הנדון שלו.

התוספות במסכת שבת [שם] מביאים מדרש, לגבי הפסוק ותהלים קי"ט, קס"ב] שש אַנְכִי עַל אַמְרַתְךָ פְּמוֹצָא שְׁלָל רַב. מה הפירוש, 'אמרתך' כתוב לגבי שבת לוי, פִּי שְׁמָרוּ אַמְרַתְךָ וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ [דברים ל"ג, ט], שהם קיימו ברית מילה אפילו במצרים. וזה נקרא 'אמרתך', כי מצות מילה ניתנה באמירה, שנאמר [בראשית י"ז, ט] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם וְאַתָּה אֵת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר. התוספות שם מביאים מדרש (שוחר טוב), למנצח על השמינית כתיב הנדרש על המילה שהיא בשמיני.

וזה לשונו, איתא בשרביט הזהב, לומר מזמור ח' בביהכנ"ס ביום המילה, אבל ברור דטעות נפל בכל הספרים, במזמור ח' ליכא רמז על המילה וכו'. הוא אומר שזאת טעות, כי לא מדובר שם על ברית מילה. אמנם כתוב [במדרש שהובא בתוס', למנצח על השמינית, א"כ זאת ראייה שמדובר על פרק י"ב, כיון שבפרק ו' כתוב 'למנצח בנגינות על השמינית'. אבל הוא אומר, לא, המדובר על פרק ו', כי הוא מצא קשר בין פרק ו' לברית מילה. ומה שלא כתוב [שם] 'בנגינות', כיון שזה לא העיקר, כי העיקר הוא 'על השמינית'. דילגו על המילה. הוא קצת נדחק בעניין זה, אבל זה יכול להיות תירוץ. אם כן, הגמרא קיצרה, והתוספות השמיטו 'בנגינות' כי העיקר זאת המלה 'השמינית', וחשבו שזה המזמור ההוא.

הגר"א גוטמכאר [שם] דן בשאלה, על איזה מזמור 'למנצח על השמינית' המדובר? הרי ישנם שני מזמורים, המתחילים במלים 'על השמינית'. פרק ו', לְמַנְצַח בְּנִגְיֹנוֹת עַל הַשְּׁמִינִית מְזֻמֹּר לְדָוִד. י"י אֶל בְּאַפְּךָ תִּזְכְּיָנִי, וְאֶל בְּחַמְתְּךָ תִּיִסְרֵנִי. חֲנֻנִי י"י פִּי אֲמַלֵּל אָנֹכִי, רַפְּאֵנִי י"י פִּי נִבְהָלוּ עֲצָמַי. ופרק י"ב, זהו המזמור שאנחנו אומרים בשמיני עצרת, לְמַנְצַח עַל הַשְּׁמִינִית מְזֻמֹּר לְדָוִד. הוֹשִׁיעָה י"י פִּי גָמֵר חֶסֶד, פִּי פִּסּוּ אַמּוֹנִים מִפְּנֵי אָדָם. אנחנו התימנים נוהגים – לא כולם – אבל רבים נוהגים לומר זאת גם בסעודה שלאחר המילה, לפני ברכת המזון, לפני למנצח בנגינות מזמור שיר. זהו מזמור המיוחד למצות המילה. כך גם הדפסנו בס"ד בחוברת "ברית יצחק". והזכרת זאת בשלחן ערוך המקוצר, בשם יש נוהגים.

והמופת, דבשוחר טוב שהביא התוס', הוא במזמור ח', והמזמור מיירי מרפואה בעד הילד הנימול. לדבריו, בפרק ו', מדובר על רפואת הנימול. הוא מוצא זאת במלים, זואל באפך תיסרני. 'חנני י"י כי אומלל אני'. לפי הפשט, אומלל היינו אדם מסכן ושביר, כנאמר בפסוק בספר נחמיה [ג', ל"ד] הַיְהוּדִים הָאֲמַלְלִים. אבל הוא אומר, כי אומלל היינו הנימול. 'רפאני י"י כי נבהלו עצמי, ונפשי נבהלה מאד' וגו'. ואח"כ בהמשך, 'כי שמע י"י קול בכיי', זהו התינוק הבוכה.

כדאיתא במסכת סנהדרין [דף מ"ד ע"ב], להקדים תפילה לצרה.

וגם איתא בעוללות אפרים סימן תט"ו, שכל חולה המתפלל אז בתפילה עבור הנימול, יכוין 'חנני י"י כי אומלל אני', שאני נימול. רבש"ע, תחון אותי, תחוס עלי, כי ב"ה אני נימול.

הוא דן בשאלה, מה הקשר בין המזמורים הללו לבין ברית מילה? הוא מנסה לחפש, בפרק ו', ובפרק י"ב, חוץ מהמלה 'השמינית', לא רואים שום דבר אשר לכאורה קשור בברית מילה.

אצלם, כנראה לא נוהגים לומר זאת בברכת המזון, אלא הם אומרים זאת בתפילת שחרית.

שערי יצחק – השיעור השבועי

המכוסות בדם וכו', גם המים שבהם רוחץ המוהל את ידיו נחשבים לרפואה נגד עקרות יעו"ש באורך. הוספת ידידנו הרה"ג יהונתן שבח שליט"א. וע"ע בתשובתי עולת יצחק ח"ג וח"ד בסייעתא דשמיא.

בספרו שו"ת רבי אליהו גוטמאכר [אדרת אליהו, יורה דעה סימן קל"ג אות ה'] הוא כותב כך, התוס' בשבת דף ק"ל הביאו בשם המדרש, 'על השמינית דקאי על המילה שהיא ביום השמיני. וכן במנחות מ"ג מביא הגמ' על השמיני על המילה. וצינו המדפיסים בשני המקומות, קפיטל י"ב. ולכאורה נכון, דבקפיטל וי"ו איתא 'בנגינות' בין 'למנצח' ול'השמינית'. לכאורה הם צודקים, בכך שהם סימנו פרק י"ב, כי בפרק ו' כתוב 'בנגינות', ובמדרש לא כתובה המלה 'בנגינות'.

אבל אינו. דהגמ' וגם המדרש השמיטו תיבת 'בנגינות', יען שעיקר דרשתם הוא על תיבת 'השמינית'. דמה יש שום רמז למילה, בקפיטל י"ב. מה קשור? אין שם שום רמז. וגם בשרביט הזהב יש טעות זה.

בעת תשמעו, ואני מחזיק למסוגל הרבה להתפלל בהיותי סנדק, בעת צעקת הנימול.

מעניין למה הוא אומר שזה דוקא בהיותו סנדק, כי לכאורה מדברים גם על כל הנמצאים, אבל הוא מדבר על סנדק, כנראה שזאת דרגא נוספת, שיש לו בכך עוד מעלה. בחידושו על הגמרא, הוא לא כותב לגבי הסנדק. הוא כותב שם, יכוון כל אדם. כתוב כך במפורש. אבל בתשובה הוא מדבר על עצמו, בהיותו סנדק.

כי אז שייך, כי שמע י"י קול בכיי, שמע י"י תחינתי. ויש לראות ביאור יפה בקפיטל זה, בעוללות אפרים פ' כי תשא סי' תט"ו. ובעזה"י נענתי כמה פעמים למילוי רצוני בזה. הוא מעיד כך על עצמו, שהרבה פעמים הצלחתי ופעלתי ישועות. היו אנשים במצב קשה, וקרו נסים

וגם יכוין כל אדם על צרותיו בעת בכי הנימול מיסורי המילה. דהיינו, בזמן שהתינוק בוכה מייסורי המילה, תתכוון על הצרות שלך. מה תרוויח מכך? שקול זה עולה בלי מונע מכל קליפה, שיכלל גם תפילתו. בכי התינוק, אין שום משטין ושום מקטרג, אשר יכול לעצור את התפילה הזאת, היא עולה ישר עד כסא הכבוד. א"כ, כעת אתה תצטרף איתו. בזמן שאתה שומע את התינוק בוכה, גם אתה תתפלל. וכמו שהצעקה שלו עולה, יש לך בעת הזדמנות להתלוות אליו.

על זה נאמר, כי שמע י"י קול בכיי, כלומר בכי הילד הנימול. והפסוק אחרי כן, שמע י"י תחנתי י"י תפילתי יקח. כאשר התינוק בוכה, אתה תצטרף אליו. והוא עצה נפלאה. ולכן יש לנהג לומר רק מזמור זה. זהו המזמור השייך לברית מילה, ולא המזמור השני.

הערה מהקהל: במלים 'על השמינית', יש את האותיות 'מילה'.

תשובת מרן שליט"א: יפה מאד. אבל השאלה, איזה 'על השמינית'? פרק ו', או פרק י"ב? בסדר, אתה אומר פירוש נפלא. יפה.

שאלה מהקהל: האם ישנו מקור, לראיית דם המילה? ישנם המהדרים לראות את דם המילה, ועל זה אמרו חכמים שאין לכך מקור.

תשובת מרן שליט"א: אינני חושב שישנו מקור או עניין מיוחד לראות, דהיינו שאתה תראה. ישנו עניין יותר, להראות, בתורת זכות על עם ישראל. זה מנהג בקצת קהילות, כגון בגרבא, כמו שכתוב בספר ברית כהונה [וי"ד מערכת מ"ם אות י"ח], מנהגינו פה שאחר חתיכת הערלה מראים המגן שבו גם המילה לקהל ואומרים 'זאמר לך בדמיך חיי' ע"כ. [וכן בספר יהודי כורדיסטאן [דף 140], לאחר המילה מראה המוהל את ידיו המגואלות בדם וכו', ושנשים הרות תיוושענה אם הן מביטות אל הידים

ונפלאות. הוא היה פה קדוש. ידוע שהוא עשה דברים נשגבים, הוא היה מקובל.

והמנהג פה לאמר אחר שיר של יום, תמורת שיר מזמר לאסף ושאר קפיטל, רק קפיטל וי"ו, ביום שיש מילה. כנראה הוא הנהיג זאת, אולי בעיר שלו.

הרבה ספרים מביאים, שהר"א גוטמכאר כתב בשם עוללות אפרים שכל אדם יתפלל אז. אבל למעשה, הדבר אינו מדויק. ישנם כאן שני דברים. העוללות אפרים אמר דבר אחד, ועל פי זה הר"א גוטמכאר הוסיף ובנה.

העוללות אפרים הסביר רק לגבי 'כי שמע י"י קול בכי', שהמדובר על בכי התינוק. והר"א גוטמכאר בא והוסיף, אם כן, אז הפסוק שלאחריו 'שמע י"י תחנתי י"י תפילתי יקח', הכוונה שהוא מצטרף אליו, והתפילה הזאת נענית. דבר זה, אינו כתוב בעוללות אפרים.

הרבה ספרים הבינו, שכביכול המקור לתפילת הנמצאים, הוא בספר עוללות אפרים. אבל הדבר אינו נכון, זה לא מדויק. זאת כיון שלשונו בחידושו על הגמרא, איננו כל כך ברור. אבל מי שיפתח את הספר עוללות אפרים וחלק ג' עמ' י"ט, מאמר תע"א, יראה שהדבר ברור כשמש.

הוא דן שם, לגבי הפסוק 'למנצח על השמינית, הושיעה י"י כי גמר חסיד', ומזמור 'למנצח על השמינית, י"י אל באפך תוכיחני'. וז"ל, פליאה דעת בעיני, שבגמרא דרשו 'על השמינית על המילה שניתנה בשמיני, ובעצם המזמורים לא ראיתי בשום מחבר שיפרש רמז מעניין המילה. הוא אומר, אני מתפלא. בפסוקים עצמם, לא רואים שזה קשור לברית מילה. ובספרי המפרשים, אף אחד לא קישר זאת לברית מילה. לכן הוא התאמץ בעצמו, למצוא קשר בין הדברים.

על כן אומר אני, ששני מזמורים אלו מאמתים הדרוש שהינחנו, שהמילה היא כמו צער ויסורין לגוף וכו', הוא מאריך בכך, אבל אני אומר כעת רק את הדברים הקשורים לעניינינו.

הערה מהקהל: כתוב על דוד המלך, כשנכנס לבית המרחץ אמר, אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה. כיון שנזכר במילה, נתישבה דעתו ואמר עליה שירה, שנאמר למנצח על השמינית.

תשובת מרן שליט"א: נכון, זה במס' מנחות דף מ"ג ע"ב, ועוד הרבה מקומות. כתוב 'למנצח על השמינית' – המילה שניתנה בשמיני. זהו. זאת השאלה. מה מזמור זה, קשור לברית מילה? היכן אתה רואה בהמשך המזמור, מענייני ברית מילה?

והוא ממשיך ואומר, חנני י"י כי אומלל אני, לשון כריתה ומילה, ר"ל הרי אני נימול כבר. רפאני י"י כי נבהלו עצמי, כי מטבע המילה להבהיל ולהפחיד כל עצמותיו. כולם נבהלו נחפזו שם רעדה אחזתם, עד שנשארה הרעדה והחרדה והיראה לטבע מוטבע בהם מנעוריהם. דהיינו, על ידי שמלים את התינוק, אמנם התינוק אינו מבין מה עושים איתו, אבל כיון שבמציאות הוא עבר את זה, הברית מילה מכניס לתינוק יראה וחרדה, הדבר משפיע עליו. כי מטעם זה נקראו הצדיקים 'חרדים', שנאמר [ישעיהו ס"ו, ה'] שְׁמְעוּ דְבַר יְיָ הַחֲרָדִים אֶל דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחִיכֶם שְׁנֵאִיכֶם מְנַדִּיכֶם וגו'. הסיבה היא, כיון שיש להם את היראת שמים, מהברית מילה. הפחד שלהם, נכנס משם.

ואחרי שנפשי נבהלה מאד, ואתה י"י עד מתי תוסיף עלי חרדות ובהלות ללא צורך. ריבונו של עולם, מספיק, כמה חרדות? שובה י"י חלצה נפשי מכל פחד ובהלה.

כי אין במות זכרך, שלא היתה הכוונה במיתת האבר אל עצם המיתה, כי אם אל החיים הבאים מפאת היסורין. והמילה ע"ד אם ימות

שערי יצחק – השיעור השבועי

שׁוֹיִתִּי וְדוֹמְמָתִי נְפֹשִׁי, כְּגִמְלַ עָלִי אִמּוֹ כְּגִמְלַ עָלִי
נְפֹשִׁי. דוד המלך אומר, אני בוטח בהקב"ה,
כמו שהתינוק בוטח על אמו, הוא אינו מכיר
כלום, הוא יודע שאם הוא בוכה אזי אמו
מטפלת בו, והוא סומך עליה. בין כאשר הוא
עדיין יונק, ובין כשהוא כבר כגמול עלי אמו,
דהיינו שהפסיק כבר לינוק, נגמל. בכל זאת,
אני בוטח בך. טוב, בסדר. אבל זה לא שדוד
המלך נימול כעת, בכדי שיאמר שהוא בוכה.

אולי הכוונה היא, שהבכי שלי הוא כמו הבכי
של התינוק, אבל הדבר נראה לי מדאי
'העמסה'. יותר טוב אולי לומר, שישנו כאן
איזה רמז. אינני יודע, האם נתכוון לכך בעל
עוללות אפרים, זהו הר"ר אפרים לונטשיץ,
בעל ספר כלי יקר על התורה, שהיה דרשן
גדול, תלמיד של מהר"ל מפראג. גם התוספות
יום טוב, היה תלמידו של מהר"ל. בכל אופן,
כנראה יש כאן רמז, 'כי שמע י"י קול בכי',
במלה 'בכיי' ישנם שתי יודי"ן, 'בכיי', ו"י דהיינו
ילד. כלומר, הבכי של הילד.

והוא ממשיך ואומר, לפיכך לא יבהלו, כי
ישראל מלומדים ביסורין מיום המילה. עם
ישראל רגיל בכך, הם סובלים, אבל ב"ה הם
מעבירים, כי אנחנו כבר מחונכים לכך, והדבר
אינו משבש אותנו.

כעת הוא מדבר, לגבי המזמור השני.

דרך אגב, מכאן מצאתי סייעתא למנהג שלנו.
זהו דבר מפליא לכאורה, שהר"א גוטמאכר
נטה מכך. כי העוללות אפרים מסביר, שישנו
קשר בין שני המזמורים הללו לבין ברית מילה.
א"כ ישנו סמך לדעה הזאת ולמנהג שלנו, לפי
מה שהוא אומר בהמשך. אם כן, מדוע הר"א
גוטמאכר תפס רק את החלק הזה, שהמדובר
רק על פרק ו'. כיון שהעוללות אפרים אומר
כעת, כי גם המזמור למנצח על השמינית
הושיעה י"י כי גמר חסיד, גם כן קשור לברית
מילה.

יחיה, שבמיתת האבר ההוא ירגיל עצמו לחבב
היסורין. זהו הדרך הנכון להשגת החיים. אמנם
בשאל ממש, מי יודה לך. הוא מסביר, כי
המטרה בברית מילה אינה להמית את האבר,
אלא הכוונה שעי"ז יבואו חיים.

עני עתקה בכל צוררי, הם האומות החושבים
לבטל המילה. אומות העולם, משתדלים
וחושבים תמיד לבטל מעם ישראל את הברית
מילה. כך היה בכל הדורות. בדורות האחרונים,
כבר אומות העולם עושים לעצמם ברית מילה,
אפילו עוד לפני היום השמיני. הם הבינו את
התועלת שיש בכך, מהבחינה הרפואית. אבל
בדורות הראשונים, מה לך יוצא ליסקל, על
שמלתי את בני וכו' ועיין וקרא רבה ל"ב א"ז.
הברית מילה זה היה אצלם משהו זר ומוזר, עד
שהיו מאלצים את היהודים שלא יעשו ברית
מילה. דבר שבזמנינו הם כבר התחרטו מכך.

סורו ממני כל פועלי און כי שמע י"י קול בכי,
היינו בכי הקטנים כשהם נימולים. יבושו ויבהלו
מאוד כל אויבי, כי האומות חושבים להביא
חרפה על ישראל כשיהיו ערלים, לכן אמר
מדה כנגד מדה הם יבושו ויחתו ויבהלו כרגע,
לפי שלא נבהלה נפשם במילה, על כן יבהלו
בבוא אליהם הצרה פתאום, כי לא נוסו באלה,
וישראל הורגלו. הוא אומר כאן, רעיון חשוב
מאד. לדבריו, בעם ישראל, התינוק כבר עבר
את החרדה והפחד של ברית מילה, ממילא
אח"כ כשבא אליו איזו חרדה, איזו צרה, הוא
כבר לא מתבלבל, כיון שהוא כבר מנוסה. אבל
אומות העולם, כאשר בא עליהם איזה פחד,
רחמנא ליצן, הלכו לאבדון, כיון שהם לא
התרגלו לכך, אצלם הדבר משפיע עליהם
בצורה חמורה. לכן יבושו ויבהלו מאד כל
אויבי.

לגבי דבריו, כי 'שמע י"י קול בכי' היינו הבכי
של התינוק, וכי דוד המלך היה אז תינוק? הרי
דוד המלך מדבר כאן, 'כי שמע י"י קול בכי'?
אמנם ישנו פסוק בפרק קל"א ופסוק ב"ג, אם לא

אלא שבחידושו על הש"ס הוא כתב בזה"ל, ויש בעוללות אפרים עמי"ט סימן תס"ט כוונת מזמור ו' וגם (ח') [י"ב] על מילה, אבל במזמור (ח') [י"ב] דחוק הרבה ע"כ. מובן שלכן הוא העדיף את הפרק הששי, כי שם נראה לו הקשר דחוק. וע"ע שם בעוללות אפרים מאמר תט"ו, פרשת כי תשא, שג"כ מדבר בזה על פרק ששי. עכ"פ אין הכרח היפך מנהגינו.

ממשיך [שם בסימן תע"א] בעל עוללות אפרים ואומר, ובמזמור השני אמר 'למנצח על השמינית הושיעה י"י כי גמר חסיד וגו', שוא ידברו איש את רעהו וגו', לפי שהמילה באה להיותו נימול מערלת פיו וליבו, לשיהיו שוין, כפיו כן ליבו, ועתה שוא ידברו בלב ולב. דהיינו, הרי דוד המלך מתאונן, 'כי פסו אמונים מבני אדם', וי"א שיהושע אמר את המזמור הזה, שישנם אנשים רשעים, שהם אחד בפה ואחד בלב, 'בלב ולב ידברו'.

ומסיים דבריו ואומר, אמרות י"י אמרות טהורות, רמז למילה שניתנה באמירה. הנה ישנו כאן קשר – לפי דבריו – גם במזמור הזה. כפי שאמרנו, 'כי שמרו אמרתך' [עיי' פירש"י בשבת דף ק"ל ע"א]. והיא ככסף צרוף מזוקק, כי תכלית הכוונה במילה זו, לצרף ולזקק את האדם ולהביאו בכור הבחינה שיהיה מורגל למסור נפשו על קדושת שמו יתברך. הדבר פלא עצום. אפילו שהמדובר בתינוק, אבל עצם הדבר שהוא כבר עבר זאת, זה כבר מכניס לו בדם ובנפש, שהוא ימסור את עצמו. הדבר כבר פועל. כי הצירוף, היינו נסיון. כמו שנאמר [ירמיהו ט', ו'] הַנְּנִי צוֹרְפָם וּבְחַנְתִּים וגו'.

נמצא שבשני מזמורים אלו – הנה כתוב זאת במפורש, 'בשני המזמורים' – נרמז הטעם שהנחנו, שהמילה היא כמו נסיון וצירוף וכו'.

שאלה מהקהל: ישנם גם גויים שנימולים, אז כבר אין להם פחד יותר?

תשובת מרן שליט"א: נכון, הישמעאלים מלים. גם הנצרים בארצות הברית, ובבית המלוכה של בריטניה. אבל המדובר בדורות ההם, בזמן דוד המלך. הוא מסביר את דוד המלך. לגבי זמנינו, והיה צריך לומר משהו אחר.

שאלה מהקהל: אולי בגלל שהם לא עושים את הפריעה?

תשובת מרן שליט"א: אבל מבחינת הפחד, זה לא משנה. אמנם זה לא נחשב שהם נימולים, כי 'מל ולא פרע כאילו לא מל', אבל מבחינת הפחד והצער שלמילה, יש זאת גם להם. כנראה, אנחנו כיום צריכים זכיות אחרות. בזמן דוד המלך, הגויים לא נימולו.

שאלה מהקהל: אז הגמרא מדברת על שני המזמורים?

תשובת מרן שליט"א: לפי דבריו, שני המזמורים יכולים להיות, או זה או זה, ובהחלט יכול להיות זה. הוא לא קבע מסמרות, בעניין זה. אני רק אומר, כי מה שהחליט הר"א גוטמאכר, שזה מזמור ו' ולא מזמור י"ב, זאת אינה ראייה מוחלטת, ויש לנו על מה לסמוך.

יתירה מכך, רבינו אפרים [בפירושו על התורה, הובא גם בתוספות השלם חלק ו' דף ע"ז, שהיה קדמון, אומר ג"כ מעין דברי העוללות אפרים. הוא כתב רמז יפה בפסוק, וְעַתָּה הִנֵּה צַעֲקַת פְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֵה אֱלֹהֵי וְגַם, סופי תיבות מיל"ה. הקב"ה אומר, כי אלה שנימולו במצרים, הרי לא כולם נימולו במצרים אלא רק שבט לוי. ישראל באה אלי וגם, סופי תיבות מיל"ה.

וזה לשונו, כלומר הנערים, וישנה גירסא אחרת, 'הילדים', הצועקים בשעת מילה, אותה צעקה באה אלי.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מה הפירוש, 'מישהו על הברית מילה? כיצד יהיה מישהו, "על" הברית מילה? אלא, זה באידיש. כיון שהוא מדבר בלשון אידיש, כך זה בשפה שלהם. כאשר הם מתרגמים מאידיש ללשון הקודש, יוצא להם שיבושים. בכל אופן, הוא כותב חידוש יפה.

וגם מי שהוא בסעודת ברית מילה, ועל פי רוב שומע אז בכי הילד הנימול וכו'.

אינני יודע, האם הדבר שכיח כיום. היום כבר המוהלים מאד מומחים, או שהם עושים כל מיני חמרים, בכדי שהתינוק לא בוכה כ"כ הרבה. האמת היא, כי דנים בספרים על כך, האם זהו דבר טוב. עושים כל מיני דברים, בכדי למעט את זמן הבכי של התינוק. זהו נדון נוסף. בכל אופן, לפעמים קורה גם בזמנינו, שבסעודת ברית מילה ישנו מצב שהתינוק עדיין בוכה.

לכן הוא אומר, אפילו בסעודה, אם אתה שומע את התינוק בוכה, יש להתפלל אז בשעת הבכייה בלחש בלשון הקודש מה שחסר לו מכל העניינים, וטוב לומר אז תפילה זו, הוא מביא נוסח תפילה, יהי רצון מלפניך יי אורי שנהיה בריאים וחזקים בפרנסה והצלחה ושלוש וכל טוב, לעבדך באמת ובשמחה. ובשבת ידלג תיבת פרנסה. כי אין שאילת צרכים בשבת. ויוכלל תפילתו עם בכיית הילד. ויקויים בו הפסוק, שמע יי תחנתי יי תפילתי יקח. וימלא השם יתברך כל משאלות לבבנו לטובה. והוא אומר באות ו, גם טוב לומר ולזמר על הברית מילה השיר שכתבנו בסידור דברי חיים בדיני מילה. ועל פי רוב בוכה אז הילד הנימול מחמת צער המילה, ויקובל כל התפילות הכתובים שם, ונזכה לכל טוב.

גם בספרו כתר תורה [נזר זהב, פרשת לך לך] הוא מביא זאת, בספרי ישועות חכמה וחוסן ישועות סימן קס"ג הבאתי בשם ספרים הקדושים, דיכוין כל אדם בעת בכי הילד הנימול מיסורי המילה, שיוכלל בזה גם תפילתו וכו'.

מכאן ראייה, שישנה מעלה בבכי של התינוק, שזה מתקבל אצל הקב"ה בלי מונעים.

ועל כך הוא מוסיף, שאנחנו מצטרפים אליו. זאת כבר ההוספה, של הר"א גוטמאכר. הוא לא הביא את רבינו אפרים. לא היה הספר נדפס בזמנו.

על שהיו המצריים מבטלים אותה צעקה, ומכל מקום שבט לוי לא ביטלו מצות מילה.

ראיתי דבר חידוש, לגבי הפסוק 'הנה צעקת בני ישראל באה אלי, וגם', דהיינו התינוקות 'וגם' אנחנו מצטרפים אליהם. ישנה כאן כבר אסמכתא מן התורה לפירוש. גם אם אנחנו הגדולים נצעק, הצעקה הזאת באה אלי.

כמרכן מובא בספר חוסן ישועות, על ספר ישועות חכמה וקס"ג אות ג'. כבר בדורות שעברו, הביאו זאת. וז"ל, כתב הרב הגדול ר' אליהו ז"ל מגרידיץ, זהו שם העיר של תלמידו הנז"ל של הגרע"ק איגר, בהגהות שלו בשבת דף ק"ל בשם ספר עוללות אפרים סימן תט"ו. הוא מביא זאת בשם ספר עוללות אפרים, כיון שהוא חושב שהמקור זה מעוללות אפרים. וכמו שהסברנו שפרט זה לא מדוייק. שכל חולה המתפלל, או בתפילה עבור הנימול, יכוין חנני יי כי אומלל אני שאני נימול, וגם יכוין כל אדם על צרותיו בעת בכי הנימול מיסורי המילה, שקול זה עולה בלי בלי מונע מכל קליפה, שיכלל גם תפילתו. על זה נאמר כי שמע יי קול בכיי, כלומר בכי הילד הנימול. שמע יי תחנתי יי תפילתי יקח. והוא עצה נפלאה עכ"ל. הוא מביא את כל המלים הללו בשמו בשם עוללות אפרים כביכול. לא כ"כ משנה.

ובאות ד' הוא אומר, ויצא לנו מזה, דבכל עת שאומרים זה המזמור [בתהלים ו], גם כשאומרים זה המזמור בנפילת אפים, טוב לכוין בפסוק חנני יי כי אומלל אני, שאני נימול. גם יצא לנו מהנ"ל, דמי שהוא על הברית מילה, והילד בוכה בשעת המילה וכו'.

לכן אני מתפלא, כיצד כל זה נעלם מהרב מוצפי? לקבוע במסמרות, שזאת המצאה וכו'? יכולים להגיד, 'צריך עיון', איני יודע מהו המקור. זאת תמיהה גדולה.

זאת איננה המצאה "חדשה". זה קרוב מאתים שנה. הגר"א גוטמאכר נלב"ע בשנת ה'תרל"ה.

הערה מהקהל: ישנם עוד דברים שהוא אומר שהם המצאות של זמנינו. כגון שהחתן והכלה נותנים ברכות אחרי חופתם, וכן שהיולדת לא תצא מן הבית ארבעים יום אחרי הלידה, הוא אומר שמנהג זה לקחו מן הערבים.

תשובת מרן שליט"א: צריך לבדוק כל דבר לגופו. אני לא יכול להתייחס לעניינים אלו, אא"כ אראה את דבריו בכתב, כמו שראיתי שפרסמו את העניין דלעיל. עכ"פ חתן וכלה שמברכים כמו שיש נוהגים כיום, כבר כתבנו בס"ד בעיני יצחק על שלחן ערוך המקוצר הלי נישואין [הערה תקס"ז דף ד"ש ד"ה ובעצה], שזה בעיקבות דברי החתם סופר וכמה אדמור"ם שיש כח לחתן ולכלה ביום חופתם לפעול ישועות כמו צדיק הדור יעו"ש. לגבי סנדק שמברך, עיי' בתשובותי עולת יצחק [חלק ג' סי' רל"ה]. שיוולדת צריכה שימור, מפורש בגמ' ברכות, ושלושים יום מוזכר לעניין זה בשו"ת מהרש"ל, ואכמ"ל.

בספר בית דוד [תפארת יוסף, פרסבורגר, דף י"ח] הביא סיפור על הגרש"ק, זהו הגאון רבי שלמה קלוגר, שביום שהוא בא לעיר בראד לקבל את הרבנות, אמרו לו, כבוד הרב, יש כאן תינוק, ואתה תהיה הסנדק. שאל אותם, איפה אבי הבן? אמרו לו, אבי הבן מסכן חולה גוסס, אנחנו מחכים שעוד מעט הוא ימות, אנחנו נוהגים להמתין עד שימות בכדי לקרוא לתינוק על שם אביו, אשר כבר עומד למות. אמר להם, לא. תעשו ההיפך, תעשו מילה מיד, אל תחכו שאביו ימות.

אבי הילד היה מסוכן, וכבר היה גוסס, וציוה הגרש"ק להכניס הילד בבריתו של אברהם אבינו מיד. ואמרו לו אנשי בראד, שמנהגם במקרה כזה להמתין ולקרוא את הנולד על שם אביו. אולם הגרש"ק לא שמע להם, ומל את הילד, ומיד הוטב לאביו ונתרפא. והיו האנשים תמהים ואומרים, בעל מופת הוא רבינו. אמר להם הגרש"ק, סמכתי יתדותי על דברי חז"ל, כי רפאל שריפא את אברהם הלך משם להציל את לוט [הובא ברש"י, בראשית י"ח, ב"ג]. לכאורה יש לדקדק, למה הלך רפאל להציל את לוט, היה לו להקב"ה לשלוח מלאך אחר. אלא שלוט לא היה ראוי לשלוח מלאך מיוחד בשבילו, וכיון שרפאל בא בשביל אברהם אבינו לרפאותו, אמר לו הקב"ה, שאגב אורחא ילך גם להציל את לוט. וכן אבי הילד, לא היה כדאי שיבוא אליהו בשבילו לרפאותו, אלא כיון שבא בשביל התינוק לברית המילה, הלך אליהו הנביא וריפא גם את אבי הילד. כך שמעתי.

האמת היא, שיש את הסיפור הזה בנוסחאות אחרות, אולם לא ניכנס לכך כעת. בספרים אחרים, אומרים טעמים אחרים, כגון שכל הנמצאים בברית חוזרים בתשובה וכו'. לא משנה. הוא הביא את הסיפור בסגנון אחר.

אבל הוא בעצמו, אומר אח"כ פירוש אחר. וז"ל, ואני אומר, שאולי היתה לו כוונה אחרת, לפי דברי עוללות אפרים, שבשעת ברית מילה כשהתינוק בוכה, יפה להתפלל. כי קולו עולה לשמים בלי מונע מכל קליפה, ועל ידו מתקבלות כל התפילות. זה לא בגלל אליהו הנביא, אלא בגלל שהוא התפלל בזמן שהתינוק בכה, שאז התפילה עולה ללא שום מונע. זהו אינו מופת, אלא זאת זכות, זאת שעת רצון, עת רצון שהתפילה תתקבל. ובזכות זה, אבי הבן נתרפא.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אבל המעניין הוא, שהוא מביא הסבר אחר, למה הם – האשכנזים – לא אמרו זאת בעבר בחוץ לארץ, וכעת הם אומרים?

הוא אומר כך, ואמרתי הטעם שאין נוהגים כן בחוץ לארץ, כי שם היו יודעים שהתינוק נימול לשם ישראל, כי הנכרים לא היו מלים את בניהם. המדובר בזמנם, בדורות שעברו, שהגויים לא עשו ברית מילה. א"כ, בודאי שהמילה שייכת ליהדות.

אבל בארץ ישראל, שגם הישמעאלים מלים עצמם, אומר אבי הבן קודם המילה שמע ישראל, לומר שהוא מל את הילד לשם ישראל ולא לשם ישמעאל.

כך הפירוש שלו, וזה טוב רק לגבי האשכנזים. אבל אנחנו התימנים, הרי היינו בין הישמעאלים, ובכל זאת לא אמרו זאת.

שאלה מהקהל: אבל הרי צריך להקשיב לכל ברכות המילה, א"כ מתי ישנה האפשרות להתפלל?

תשובת מרן שליט"א: זאת הערה טובה. ביני ביני ויש זמן אולי אחר כך. בזמן הברכות צריך לשמוע ולכוון, וכן צריך לענות אמן, וכן בברכת בא"י כורת הברית. אבל יש זמן בינתיים. הרי ישנם כאלה האומרים 'אהוב יברך הילד הנימול הזה וכו'. למצוא זמן מתאים בנתיים. לכל הפחות תפילה קצרה.

האמת היא, שהתינוק בוכה עוד לפני הברית מילה. אם תשימו לב, כבר כאשר המוהל מיישר לו את הרגליים, זה כבר כואב לו, הוא לא רגיל שמיישרים לו את הרגליים. אבל חושבני, שאז זה עדיין לא נקרא המילה, זה רק מכשירים להכין את הברית מילה. הבכי שלפני המילה, עדיין אינו עת רצון. רק מאחרי הברית מילה, יש את הסגולה הזאת. לפני כן, זאת רק הכנה, לא מסתבר שזה כבר נחשב.

ולכן ציוה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו תכף ומיד, כדי להתפלל בשעת המילה בעד החולה אבי הילד.

כעת הוא אומר דבר נוסף, ופה בעיר קדשנו נוהגים להתפלל בעד חולה, א"כ בעצם זהו כבר מנהג מזמן הדורות שעברו, ועושים מי שבירך לחולים בשעת הברית, גם כן לכוונה זו, כי השעה מוכשרת, ועת רצון היא לשמוע תפילה.

דרך אגב, הוא אומר שם עוד דבר מעניין. וז"ל, נוהגים פה עיה"ק ירושלים, שאבי הבן לוקח התינוק קודם המילה, ואומר שמע ישראל.

כפי שאתם יודעים, אבותינו לא נהגו לומר את הפסוקים הללו בברית מילה. גם האשכנזים בחו"ל, לא היו נוהגים בכך, וכאן בא"י הם נוהגים. וגם התימנים, הרבה רבנים הנהיגו זאת. ובעבר קצת היינו מתפללים על כך. אבל בסופו של דבר, הסכמנו שזהו דבר נכון, בפרט שבדרך כלל בברית מילה באים כל מיני אנשים, מי יודע האם התפללו בבוקר, האם אמרו שמע ישראל, א"כ ישנה הזדמנות לזכות אותם. זאת גם זכות, שאלהו הנביא נמצא, ומכפר על כל עוונותיהם. יש בכך זיכוי הרבים. לכן חזרתי בי [עיינן שיעור מוצש"ק קרח היתש"ע]. למרות שבשלחן ערוך המקוצר כתבתי שאין זה הזמן הראוי לכך. נכון שזה לא הזמן, ואכן אם כל הציבור הם יראים ושלמים אולי אין צורך בכך, אבל כאשר ישנם לפעמים אנשים שהם בשוליים, אפילו אנשים בודדים, אדרבה יש בכך מצוה, זהו זמן התעוררות, שיתעוררו.

שאלה מהקהל: כל הפסוקים, או רק שמע ישראל וגו'?

תשובת מרן שליט"א: גם י"י הוא האלהים, אנא י"י, זה טוב. אפילו אם תגיד עוד שני מזמורים, שיעוררו אותם, אין בעיה בכך... אבל לגבי מה שנהוג, זאת הנהגה טובה. זה עוד 'שוקולד'. לפי מצב דורנו. אבותינו נע"ג, לא היו צריכים לכך.

ברצוני לסיים את העניין, ולהעלות את המובא בספר מילה שלמה [דף תל"ז אות ל"ו]. שאלה א', ידועה הסגולה של התפילה בזמן בכי התינוק בברית. האם הסגולה היא כפשטו, בשעת הבכי דוקא, או גם מיד אחרי הברית? והוא מביא שענה לו על כך הגר"י זילברשטיין שליט"א, הסגולה היא, להתפלל בשעת הבכי ממש.

שאלה ב', האם הסגולה הנ"ל היא דוקא באמירת המזמור שכתב שם (פרק ו' בתהלים)? תשובה. בשעת רחמים זו, כל תפילה מקובלת יותר.

לפענ"ד, יש לו כאן בשאלה טעות, וכן בהערה 182 שם. הוא הבין כך מדברי הר"א גוטמאכר, שכתב בסוף דבריו [בחיודושו על הגמרא שם] ז'לכך יש לומר רק מזמור זה'. הוא הבין, שזהו ההמשך. 'עצה נפלאה להצטרף אתו בתפילה, ולומר רק מזמור זה'. שלדעת הגר"א גוטמאכר עצמו צריך לומר אז רק מזמור זה.

אבל בעצם, אלו שני דברים. זה לא ההמשך של הרישא. אין כוונתו על התפילה אז בשעת הבכי. הרי הוא דן מקודם, האם זהו פרק ו' או פרק י"ב. והוא הבין, שהדברים קשורים. אבל המסקנא אינה, שבזמן בכי התינוק, תאמר את המזמור הזה, אלא בבוקר בשחרית – לפי המנהג שלהם, או אצלנו בסוף הסעודה לפני ברכת המזון. זה רק בכדי להוכיח על מה המדובר, זהו הקישור של הדברים, אבל הוא הבין ופירש את הדברים לא נכון, ואין לכך טעם וריח. זהו אינו הפירוש. הוא לא מתכוון בסוף על התפילה בבכי, אלא רק על השיר של יום, מה שאצלנו זה לפני ברכת המזון, כפי שאמרנו.

בספר מילה שלמה [שם הערה 179], הוא דן לגבי דבר נוסף, האם מותר לומר את התפילה הזאת בשבת. הוא מביא ששאל כמה רבנים בעניין זה, מה עם שאילת צרכים, אולי זה טופס ברכות וכו'. והוא מביא בשם אליה רבה [או"ח

סי' א' סק"ו בשם לבוש האורה בפר' ואתחנן], שאיסור התחינה הוא רק בתחינה השוברת לבו של אדם, אבל בקשות שיתן לו מותר. והוא מביא, אמנם בשם הגרשז"א זצ"ל מובא [הליכות שלמה או"ח סי' רפ"ח], שלא יאמרנה בפה, אלא רק להרהר בליבו.

כיון שהזמן קצר, וצריך לסיים את השיעור, אומר כעת את מסקנת הדברים. הדבר ברור, שבשבת אסור לבקש בקשות, אבל לגבי נוסח רגיל של תפילה, זהו כפי שכתוב בירושלמי, 'טופס ברכות הוא זה'. דהיינו, אם זאת תפילה שהאדם רגיל לאמרה ביום חול, הוא יכול לומר אותה גם בשבת. הדבר אינו מצער אותו באופן מיוחד. לכן, אין חשש בכך, אפילו אם הוא אומר אותה בפה. רק לא לבקש על דברים מצערים, או כפי שאומר החוסן ישועות, כגון פרנסה או דברים של חולין. עכ"פ לכתחילה בודאי שהדבר אינו רצוי. אפשר להרהר את התפילה, דהיינו בלי להוציא בשפתיים.

עוד הערה אחת, הוא כותב שם [בהערה 180] כך, אולי כל זמן שהתינוק עדיין נמצא שם (ואפי' כשכבר הפסיק לבכות) – יש לזה את ה"מעלה" של שעת הברית. דהיינו, לאו דוקא בשעת הבכי, אלא גם אחרי כן, כל זמן שהתינוק נמצא.

נראה, שהדבר אינו נכון. לא מסתברא. לפי דבריו, כל עוד שהתינוק נמצא, זאת שעת רצון. אבל לפי שרשי הדברים, המדובר רק על זמן הבכי. אפילו שהתינוק נמצא, אם כעת הוא לא בוכה, לא מועיל. אם בעוד חמש דקות הוא יבכה, אז כן. העיקר שהבכי נובע, מייסורי הברית מילה. רק אז, זה מה שמעלה את התפילה.

נסכם את העניין, בכדי שהדברים יהיו ברורים. היגענו בס"ד לארבע מסקנות.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בשלחן ערוך המקוצר [סימן ק"כ סעיף ב'] כתבנו בס"ד כך, טוב להרבות בצדקה בימי חנוכה, כי הם מסוגלים לתקן בהם פגמי נפשו על-ידי הצדקה, ובייחוד יתן ללומדיתורה להחזיקם. [ועיין שו"ת עולת יצחק חלק ג' סימן קפ"ג]. ברוך ה', המשפחה הזאת, היא משפחה של תלמיד חכם, אדם העוסק בתורה ובגמילות חסדים, ועוד ועוד, ויש להם צרכים של רפואה, ושל נישואין, מצב כלכלי קשה וכו'. מצוה גדולה לעזור להם. מי שיכול לתרום ולעזור, שיזכה לעשות זאת בימי חנוכה. ניתן להעביר אלי, או לרב ניר טירי הי"ו.

ויה"ר שיתקיים בנו בקרוב מקרא שכתוב [ישעיהו א', כ"ז] צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדָּה וְשָׁבִיָּה בְּצַדִּיקָה, אכ"ר.

לאחר השיעור – מסיבת חנוכה ברב עם.

בעז"ה, כעת נקרא במגילת בני חשמונאי.

היום בשבת קודש קראנו כאן בביהמ"ד "פעולת צדיק" את כל המגילה בבית הכנסת לפני תפילת מנחה, אבל בכדי לעשות פרסומי ניסא, לכל הפחות נקרא כעת לפי החלוקה שקוראים חלק בכל יום (לנר שביעי דחנוכה), פסוק נ"ט.

מנהג הקריאה במגילת בני חשמונאי, זהו מנהג קדמונים, בהרבה תכאליל הדבר מובא, מהרי"ץ זיע"א ג"כ מביא זאת בעץ חיים [דף קס"ג ע"א] יש שקורין מגילת אנטיוכס בשבת אחרי ההפטרה, ואין חיוב, רק למצוה בעלמא לפרסם הנס בישראל.

ובפירושו שם [דף קס"ג] כותב מהרי"ץ זיע"א, בן נראה מהגמרא פרק אמר להם הממונה [יומא דף כ"ט ע"א], אמר רב אסי, למה נמשלה אסתר לשחר? לומר לך, מה שחר סוף הלילה, אף אסתר סוף כל הנסים. שואלת הגמרא, והא איכא חנוכה? מתרצת הגמרא, דניתנה

ראשית, יש מקור לעניין הזה, והדבר רצוי, להתפלל בזמן הבכי של התינוק. הדברים הם מבוססים. למרות שאבותינו לא נהגו, אבל זאת הנהגה טובה אשר ראוי וטוב לקבלה. כל אחד יכול רק להרוויח מכך.

דבר שני, שהמזמור למנצח על השמינית, הוא פרק י"ב, כפי מנהגינו, יש לזה על מה לסמוך.

דבר שלישי, רק בזמן שהתינוק בוכה מחמת ייסורי המילה, היא עת רצון. בזמן שהמוהל מתחיל לטפל בתינוק לצורך הפריעה, או אם הוא נוגע לו בברית, או שהוא מיישר לו את הרגליים, כל זמן שהתינוק לא נימול ממש, הבכי שלו עדיין אינו פועל. הרי אם המוהל יחליט שלא לימול, אזי לא היתה כאן מילה. א"כ זה לא נחשב. וגם אח"כ לא. רק בשעת הבכי ממש. זה יכול להיות אפילו אחרי שעתיים. אם ניכר שהבכי הוא מחמת הברית מילה, אז יש בכך את הסגולה הזאת.

דבר רביעי, גם ביום שבת אפשר להתפלל, לא דברים אשר מצערים. אם זהו נוסח שהאדם רגיל לומר אותו בימות החול, הוא יכול לומר זאת גם בשבת, כיון שזה לא מעורר אצלו צער. ק"ו שאפשר בהרהור הלב.

ברוך ה', זכינו וביררנו את הנושא הזה, לכבוד שמונת ימי חנוכה, כפי שאמרנו לעיל שקבעו אותם כנגד שמונת ימי המילה.

ישנו דבר חשוב, שביקשו ממני לעורר עליו. הרב ניר טירי הי"ו, הזכיר לי זאת. עשינו בזמנו התרמה לאיזו משפחה, לאחד האנשים הקשורים אלינו כבר שנים רבות, משנים קדמוניות, כבר עשרות שנים. ברצוני להזכיר לכם, כי ימי החנוכה, אלו ימים שחשוב מאד לתת בהם צדקה. ברוך ה', הציבור תרם, אשריהם ישראל. אבל כיון שהמשפחה הזאת מאד נזקקים, לצערינו זה עדיין לא מספיק.

להיכתב קאמינא וכו' ע"כ. שמע מינה, דלא ניתנה ליכתב. הרי מה שנכנס בתנ"ך, ב'ארבעה ועשרים', זאת רק מגילת אסתר. אבל מגילת אנטיוכס, או כפי שאנו רגילים לקרותה בשם מגילת בני חשמונאי, היא לא ניתנה להיכתב. בכל אופן, לא קבעו בזה חובת קריאה.

ומכל מקום, מצוה לפרסם הנס, על דרך [תלים ק"ז, ח"י] יודו ליי"ץ חסדו וגו'. א"כ, אנחנו קוראים את המגילה הזאת, לא בתורת חיוב. אבל אדרבה, בלי חיוב, אנחנו מתנדבים לקרותה. הרי ישנה מעלה, לגבי מי שאינו מצווה ועושה, שאז ישנה מעלה גם כאשר הוא עושה משהו שהוא חייב, שהרי הייתי עושה זאת גם בלי חיוב. בכך אנחנו מרוויחים, שאנו קוראים דברים בלי חיובים. לא צריכים להכריח אותנו.

כיון שלא כולם יודעים את ניגון הקריאה, שהוא כמו קריאת ספר דניאל ועזרא החלקים שהם בארמית [עיין שיעור מוצש"ק מקץ ה'תשע"א]. ישנם החושבים בטעות, שזה כמו ניגון ההפטרה, כמו התרגום. לכן אנחנו נקרא, ויחזרו הציבור יחד על זה, אולי כך הדבר יכנס חזק. בעזרתו יתב'.

[מרן שליט"א מתחיל בקריאת המגילה, והציבור חוזר על הפסוק, וכן על זה הדרך. לאחר הקריאה, "נשיד" – נפשי אשר בגוף וכו', "שירה" – מעוז צור ישועתי וכו' בניגון תימני, והללויה וכו'.]

מרן שליט"א: כיון שזכינו שבא לכבוד את המעמד ידידנו רבי ברק צברי הי"ו, שזכינו שהוא ייסד כאן את בית המדרש פעולת צדיק, בנה ושיפץ אותו, וכעת ברוך ה', מי יודע, לא צריכים להתייאש, אולי הוא עוד יהיה ראש העיר אלעד ת"ו בקרוב. ברוך הבא.

אם היינו זוכים שבעדה שלנו היו – לא עוד עשרה – אפילו עוד ארבעה חמשה כאלה, היינו נראים אחרת. אבל צריכים להודות לה, אפילו על המעט. שיש אחד כזה, זה גם טוב. אבל אולי יראו אותו, ויתעודדו ויוסיפו עוד כהנה וכהנה. מי שפועל ועושה למען הציבור במשך עשרות שנים, לא מאתמול ולא משלשום. הוא עוזר לא

מכספי ציבור, אלא מהכסף הפרטי שלו. אבל אם הוא יהיה כעת ראש העיר, אז הוא גם יעזור, יהיה לו הרבה יותר אפשריות. השם ברוך הוא יזכהו, שנזכה להרמת קרן העדה. לא בשביל שאנחנו מחפשים כבוד. איננו מחפשים כבוד. אנחנו מחפשים, רק דרך ואמצעי בכדי לחזק את המסורת של אבותינו, שהיא המסורת של עם ישראל.

בעלון פעולת צדיק החדש, ישנו מאמר מיוחד בעניין היחוד של מסורת תימן, יהדות תימן שמרו על המסורת האמיתית, זאת המעלה שלנו. ואם אנחנו נתפורר ח"ו וכו', אזי מי יודע. חייבים איש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק. השם ברוך הוא יזכה אותנו, ויזכה אותו שבעז"ה קרנו תרום בכבוד בזמן הקרוב, אכ"ר.

[לאחר הברכות: דברים מפי הרב אלעזר יוסף הי"ו, וסקירה בעניין תוצאות הבחירות בעיר אלעד מפי ידידנו רבי ברק צברי הי"ו].

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף מקצת עניינים וציין מעט מקורות, שיפר ותיקן כמה דברים, כי מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאוה האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.

הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת. השם יזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741.
נא לתאם זאת לפני השיעור.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.